

Wrocław, dnia 2 lipca 2015r.

MINISTERSTWO KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO	
wpl. dn.	2015 -07- 07
L.dz.	35724/15

.....owski

Sekretarz Stanu, Generalny Konserwator
Zabytków w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa
Narodowego
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17
00-071 Warszawa

Szanowny Panie Ministrze,

Reprezentuję
przy

..... z siedzibą

Wskazana Spółka dokonała prawdopodobnego znaleziska historycznego w postaci pociągu pancernego z czasów II wojny światowej. Pociąg ten może występować wraz z dodatkowymi urządzeniami militarnymi w postaci stojących na platformach dział samobieżnych lub czołgów. Podmiotem właścicielskim jest Skarb Państwa. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego jest podmiotem bezpośrednio zainteresowanym tego typu znaleziskiem tym bardziej, że właściciel jest tutaj znany. Z uwagi na wielkość znaleziska, konieczne jest w trybie pilnym spotkanie z Pana resortem, aby omówić szczegóły zgłoszenia oraz odbioru przedmiotu w oparciu o obowiązujące przepisy. Strony powinny na tym spotkaniu omówić procedurę zgłoszenia oraz ustalić warunki zawarcia umowy poprzedzającej samo zgłoszenie. Powyższe zawiadomienie będzie obejmowało sam pociąg wraz z innymi urządzeniami oraz przedmioty znajdujące się w środku rzeczy znalezionej. Warto nadmienić, że Rząd dysponuje odpowiednimi urządzeniami, które mogą potwierdzić autentyczność znaleziska. Powyższa sprawa ma ogromne znaczenia dla dobra Rzeczypospolitej Polskiej oraz regionu którego dotyczy.

W związku z powyższym proponujemy termin spotkania bezzwłocznie.

Z wyrazami szacunku,

Opinia prawna dotycząca „znaleziska”.¹

Podstawy prawne opinii:

1. ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (tj. Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.) dalej jako k.c.;
2. ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.) dalej jako u.o.z..

1. Kwalifikacja „znaleziska” zgodnie z obowiązującymi przepisami („skarbu”, zabytek, czy zabytek archeologiczny?).

Z punktu widzenia konsekwencji prawnych dla znalazcy przedmiotowego znaleziska, w tym możliwości ubiegania się o wynagrodzenie/znależne istotne jest jego prawidłowe zakwalifikowanie na podstawie obowiązującego ustawodawstwa. W tym zakresie analizy wymagają:

- a) art. 184 k.c. regulujący znalezienie m.in. rzeczy mających wartość naukową i artystyczną;
- b) art. 189 k.c. mający zastosowanie w przypadku znalezienia „skarbu”;
- c) art. 3 ust. 1 u.o.z. zawierający definicję legalną zabytku i
- d) art. 3 ust. 4 u.o.z. zawierający definicję legalną zabytku archeologicznego.

Ogólnie mówiąc art. 184 k.c. określa jak powinien zachować się znalazca pieniędzy, papierów wartościowych, kosztowności oraz rzeczy mających wartość naukową lub artystyczną, natomiast, co do innych rzeczy pozostawia to do uznania starosty właściwemu miejscowo do terenu, na którym znaleziono rzecz.² To co w głównej mierze odróżnia wskazany przepis od art. 189 k.c., poza zawężeniem kategorii rzeczy, do których art. 189 k.c. ma zastosowanie, to okoliczności w jakich zostały one znalezione. Stosownie do regulacji art. 189 k.c. jeżeli „zostały znalezione w takich okolicznościach, że poszukiwanie właściciela byłoby oczywiście bezcelowe” wówczas doktryna prawa cywilnego określa je mianem „skarbu”. Z uwagi na charakter analizowanego znaleziska i omówione wyżej przesłanki zastosowania art. 184 i 189 k.c. in concreto zastosowanie znajdzie przepis art. 189 k.c. dotyczący znalezienia „skarbu”.

Przedmiotowe znalezisko może być także kwalifikowane jako zabytek, podstawę do takiego wniosku daje art. 3 ust. 1 u.o.z., nie będzie natomiast spełniać kryteriów zabytku archeologicznego. Zgodnie z art. 3 ust. 1 u.o.z., który definiuje pojęcie zabytku. „Zabytek to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”. Dopełnieniem definicji zabytku z art. 3 ust. 1 u.o.z.

¹ Opinia celowo nie zawiera stanu faktycznego.

² Zob. S. Rudnicki, Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga druga Własność i inne prawa rzeczowe, Warszawa 2004, s. 222 i n.

jest art. 6, w którym ustawodawca wylicza charakterystyczne przykłady różnej kategorii zabytków podlegających ochronie prawnej, przy czym nie jest to katalog zamknięty. W nauce prawa wyraża się pogląd, że powinien on być uzupełniony o kategorię np. zabytków techniki wojskowej bądź militarnej”.³ Natomiast zgodnie z definicją legalną z art. 3 ust. 4 wskazanej ustawy „zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów, albo zabytek ruchomy będący tym wytworem”. Przede wszystkim wskazać należy, że „zabytek archeologiczny jest kwalifikowaną formą zabytku, i biorąc pod uwagę treść art. 3 ust. 4, nie można zapominać, że musi on spełniać również kryteria zawarte w ogólnej definicji zabytku. A zatem trzeba uwzględnić również to, iż zabytkiem archeologicznym będzie przedmiot, którego zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.⁴ Przykładowe wyliczenie zabytków archeologicznych zawiera art. 6 ust. 3 u.o.z., zgodnie z którym są nimi w szczególności: „a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, b) cmentarzyskami, c) kurhanami, d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej”.

Cechy przedmiotowego znaleziska pozwalają zakwalifikować je jako zabytek militarny, bez względu na sposób jego ukrycia i miejsce odnalezienia.

2. Kwestia wynagrodzenia dla znalazcy.

Tak jak wskazano wyżej w przedmiotowej sprawie znajdzie zastosowanie art. 189 k.c. dotyczący znalezienia „skarbu”. Zgodnie z art. 189 k.c. „znalezienie „skarbu”, a ściślej – wykrycie jest źródłem nabycia jego własności przez Skarb Państwa”. Na jego znalazcę nałożono obowiązek oddania „skarbu” właściwemu organowi państwowemu oraz przyznano znalazcy uprawnienie do „odpowiedniego wynagrodzenia”.⁵ Wskazany przepis znajduje zastosowanie także do zabytków z wyjątkiem archeologicznych. W zakresie tych ostatnich zastosowanie ma art. 35 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. u.o.z., przy czym z uwagi na wcześniejsze ustalenia kwestia ta jest dla przedmiotowej sprawy nieistotna.

Przechodząc ściśle do kwestii wynagrodzenia należnego znalazcy „skarbu” należy zaakcentować następujące poglądy wyrażone w nauce prawa cywilnego:

a) Wynagrodzenie należne znalazcy powinno być ustalane „w trybie negocjacyjnym między Skarbem Państwa a znalazcą”. Jego wysokość powinna być określona według wartości materialnej, artystycznej i naukowej „skarbu”.⁶ „Jeżeli pomiędzy znalazcą a organem państwowym powstanie spór o wysokość wynagrodzenia, znalazca może wnieść powództwo o zasądzenie stosownej kwoty”⁷;

b) „Wydaje się, że zobowiązaniem do zapłaty wynagrodzenia powinien być Skarb Państwa, gdyż to on, a nie właściwy organ państwowy, uzyskuje własność rzeczy. (...) wynagrodzenie należy się dopiero za wydanie „skarbu”, ponieważ dopiero z tą chwilą znalazca spełnia swój obowiązek względem właściciela i dopiero z tą chwilą Skarb Państwa ma realną możliwość weryfikacji, czy przedmiot ten w rzeczywistości jest „skarbem”, czy też jest zwykłą rzeczą. Ponadto w przeciwnym wypadku, znalazca miałby prawo zatrzymania „skarbu” na mocy art. 461 k.c. (ius retentionis), a to klóciłoby się z ratio legis całego polskiego rozwiązania”⁸;

3 Zob. M. Trzcziński, Przeszłość przeciwko zabytkom archeologicznym, Problematyka prawno-kryminalistyczna, Kraków 2010, s. 20.

4 Zob. M. Trzcziński, Wokół definicji zabytku archeologicznego, www.nid.pl/upload/iblock/.../2286c3dba8d273671178cb9f41d8ec33;

5 Zob. A. Sylwestrzak, Użytkowanie konstrukcja prawna, Warszawa 2013, s. 225.

6 W. Krzymowski, Znalezienie skarbu (thesaurus) w porządkach prawnych państw europejskich – abstrakt, s. 8, www.legeartis.wpia.nw.edu.pl/.../proca-naukowa-znalezienie-skarbu.pdf.

7 J. IGNATOWICZ, K. STEFANIUK, Prawo rzeczowe, wyd. 3, Warszawa 2009, s. 113.

8 W. Krzymowski, Znalezienie skarbu (thesaurus) w porządkach prawnych państw europejskich ..., s. 8.

c) Wskazać także należy, że „Wynagrodzenie nie ma takiego samego charakteru jak znaleźne (art. 186 k.c.), ponieważ racjonalny ustawodawca nie bez przyczyny posłużył się innym określeniem w ramach tego samego rozdziału. Zarówno wynagrodzenie, jak i znaleźne są uzależnione od wartości znalezionej rzeczy. Znaleźne określone jest jednakże w sposób sztywny – jako 10 % tej wartości. Z kolei, wynagrodzenie nie jest określone w sposób wyraźny – ma ono być bowiem „odpowiednie”. Ponadto znaleźne ma charakter warunkowy tzn. roszczenie o wypłatę sumy pieniężnej powstaje pod warunkiem, że znalazca zgłosił swe roszczenie najpóźniej w chwili wydania rzeczy osobie uprawnionej. Wynagrodzenie za znalezienie „skarbu” nie ma takiego charakteru”.⁹

Ponieważ przepis art. 189 k.c. nie określa wysokości wynagrodzenia należnego znalazcy oprócz się w tym zakresie ponownie trzeba na stanowisku dominującym w nauce prawa cywilnego, zgodnie z którym „W sytuacji(...) kiedy brak jest na gruncie kodeksu cywilnego innych kryteriów określających „odpowiednie wynagrodzenie”, za logiczne i uzasadnione wydaje się uznać w tej materii rozwiązanie z art. 186 k.c. jako pewne minimum.”¹⁰, czyli znalazcy „skarbu” należy się wynagrodzenie w wysokości minimum „jednej dziesiątej wartości rzeczy”.

3. Podsumowanie:

- a) przedmiotowe znalezisko jest „skarbem” w rozumieniu art. 189 k.c. ale jednocześnie zabytkiem w rozumieniu art. 3 ust. 1 u.o.z.;
- b) podstawą ustalenia wynagrodzenia należnego znalazcy powinna być umowa pomiędzy znalazcą a Skarbem Państwa;
- c) wynagrodzenie należne znalazcy powinno być ustalone w wysokości co najmniej „jednej dziesiątej wartości rzeczy”;
- d) umowa ze Skarbem Państwa powinna określać zasady wyceny znaleziska przez co najmniej dwóch niezależnych ekspertów.

⁹ Tamże, s. 8.

¹⁰ M. Trzeciński, *Przestępczość przeciwko zabytkom archeologicznym...*, s. 35.